Zakres i metoda badania rewitalizacji w miastach

Opis metody badawczej

Dagmara MLICZYŃSKA – HAJDA

2011

Zakres i metoda badania rewitalizacji w miastach.
Opis metody badawczej

© Dagmara Mliczyńska –Hajda, 2011

Wydawca Dagmara Mliczyńska-Hajda
Miasto.me@mliczynska.pl

ISBN 978-83-935289-0-5

Spis treści

Wprowadzenie 5
Zagadnienia badawcze – cel badań i zakres tematyczny 7
Zadania badawcze i procedury. 9
1. Przedstawienie charakterystyki aktualnego stadium rozwojowego miasta 9
2. Zbadanie przesłanek podjęcia rewitalizacji w mieście. 10
3. Zebranie danych obrazujących cechy badanego ośrodka miejskiego i obszaru poddanego rewitalizacji oraz przedstawienie zestawu wskaźników. 10
4. Określenie statusu rewitalizacji w kontekście aktualnego stadium rozwojowego ośrodka miejskiego 12
5. Zbadanie czy cele, zamierzenia i planowany sposób realizacji PR odpowiadają desygnatom pojęcia rewitalizacja 13
6. Zbadanie cech wybranych zrealizowanych (lub aktualnie wdrażanych) działań rewitalizacyjnych w zakresie ich zgodności z desygnatami pojęcia *rewitalizacja* 14
7. Charakterystyka metody prac nad PR i czynników implikujących jej dobór 14
8. Przegląd narzędzi i technik zastosowanych przy pracach nad PR, ocena ich użyteczności 15
9. Zbadanie przydatności wybranej metody pracy nad PR wobec uwarunkowań wynikających z funkcji obszaru/ów objętych programem i czynników powodujących występowania zjawiska kryzysu środowiska miejskiego 16
10. Zbadanie stopnia wpływu lokalnej społeczności na proces rewitalizacji, w tym określenie form współuczestnictwa w tworzeniu PR 16
11. Przestawienie, charakterystyka i ocena systemu wdrażania rewitalizacji w mieście 17
12. Zbadanie i określenie stanu zaawansowania rewitalizacji 18
13. Zbadanie i przedstawienie ogólnej oceny oddziaływania rewitalizacji na rozwój obszaru, w którym jest wdrażana. 19
14. Przeprowadzenie oceny skuteczności zastosowanych metod wdrażania PR 21
15. Rozeznanie oddziaływania rewitalizacji na rozwój miasta, sub-regionu i regionu 21
16. Przedstawienie relacji pomiędzy rewitalizacją a strategicznym planowaniem zrównoważonego rozwoju miasta, ze szczególnym uwzględnieniem planowania przestrzennego 23
17. Zbadanie sprzężeń pomiędzy rewitalizacją a ochroną dziedzictwa materialnego, duchowego i wzmacnianiem tożsamości lokalnej 24
18. Badanie relacji pomiędzy rewitalizacją a kreowaniem oblicza miasta w skali urbanistycznej i architektonicznej 24
19. Zbadanie sprzężeń pomiędzy mieszkalnictwem i rewitalizacją 25
20. Określenie relacji pomiędzy rewitalizacją a działaniami skoncentrowanymi na rozwijaniu przedsiębiorczości i podnoszenie poziomu aktywności ekonomicznej mieszkańców 25
21. Zbadanie relacji pomiędzy procesem rewitalizacji a zarządzaniem aktywami miasta (w tym, nieruchomościami komunalnymi) 26
22. Określenie relacji pomiędzy procesem rewitalizacji a działaniami skoncentrowanymi na zapobieganiu marginalizacji, wykluczeniu z życia społeczności miejskiej (…) 27
Organizacja prac badawczych i wskazówki do przeprowadzenia syntezy 28
Bibliografia 30

Wprowadzenie

Publikacja przedstawia dotychczasowy rezultat moich prac prowadzonych nad opracowaniem zakresu i metody badań procesów rewitalizacji miast polskich. Udostepnienie oraz aplikacja opracowanej metody badawczej prowadzić mają do jej upowszechnienia, a przez to osiągnięcia porównywalnych rezultatów badań nad rewitalizacją w różnych miastach. Mam nadzieję, że to wpłynie korzystnie na rozwój badań nad procesami rewitalizacji oraz przyczyni się do podjęcia badań porównawczych, których jak dotąd w Polsce brakuje.

Metoda została zastosowana w praktyce, przy badaniu procesu rewitalizacji prowadzonego w Dzierżoniowie, a rezultaty i wnioski z tego badania zostały opublikowane.[1] Opisana metoda została oparta o te doświadczenia, jak również o ekspertyzę, opracowaną w 2008r. na zamówienie Stowarzyszenia „Forum Rewitalizacji", w ramach projektu zamawianego: Rewitalizacja miast polskich jako sposób zachowania dziedzictwa materialnego i duchowego oraz czynnik zrównoważonego rozwoju Nr PBZ-MNiSW-4/3/2006.

Pierwszy etap prac nad metodą polegał na zebraniu i pogłębieniu informacji na temat stosowanych wobec rewitalizacji metod badawczych - dokonano ich przeglądu i zestawienia. Przeanalizowano także uwarunkowania wynikające z faktu, że rewitalizacja jest pojęciem wieloznacznym, powszechnie stosowanym i różnorodnie definiowanym. Zgromadzone informacje, które w założeniu pozwolić miały na przeprowadzenie gruntownego przeglądu a następnie wstępnej systematyki stosowanych narzędzi i metod badawczych ukazały wyraźnie zależność pomiędzy rozumieniem pojęcia rewitalizacja (tj. przyjętym i stosowanym w danym przypadku zakresem tego pojęcia), a aparatem badawczym i metodą badań. Dotyczy to zarówno badań empirycznych nad rewitalizacją, jak i badań aplikacyjnych z zakresu metodologii badań naukowych. Kierując się przekonaniem o podstawowym znaczeniu precyzyjnego i pełnego zdefiniowania rewitalizacji, jako warunku określenia pola badawczego i ustalenia zakresu badania i jego metodyki, przed przejściem do formułowania koncepcji badania przeprowadzono analizę stosowanych definicji pojęcia rewitalizacja, co w rezultacie doprowadziło do przyjęcia następującej definicji rewitalizacji:

Rewitalizacja to skoordynowany proces, prowadzony wspólnie przez władzę samorządową, społeczność lokalną i innych uczestników, będący elementem polityki rozwoju i mający na celu przeciwdziałania degradacji przestrzeni zurbanizowanej, zjawiskom kryzysowym, pobu-

---

[1] *Metoda badania i oceny rezultatów rewitalizacji na przykładzie programu rewitalizacji starówki Dzierżoniowa* (w:) Przykłady rewitalizacji miast, XII tom serii wydawniczej „Rewitalizacja miast polskich", wyd. Instytutu Rozwoju Miast, 2010, Kraków.

dzanie rozwoju i zmian jakościowych, poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej, poprawę środowiska zamieszkania oraz ochronę dziedzictwa narodowego, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Zakres tematyczny i metodyka badania obejmują 5 zagadnień badawczych, sformułowanych w taki sposób, aby wnioski z realizacji przypisanych im zadań badawczych pozwalały na ocenę jakości procesu rewitalizacji prowadzonego w mieście, w oparciu o Program Rewitalizacji (dalej: PR). Metoda uwzględnia następujący układ zagadnień, definiujący kolejność kroków badania: kontekst i ujęcie problemu, planowanie zmian, realizacja, ocena skuteczności i tworzenie sprzężeń.

Zagadnienia badawcze – cel badań i zakres tematyczny

1. Rola i status *rewitalizacji* w rozwoju miasta, w kontekście aktualnego stadium rozwojowego ośrodka miejskiego, jego wielkości i funkcji.

Celem badania jest określenie roli *rewitalizacji* w rozwoju miast oraz uwarunkowań i przyczyn podejmowania *rewitalizacji*, zakres badania jest następujący:

1.1. Charakterystyka aktualnego stadium rozwojowego miasta i przedstawienie zbioru danych obrazujących cechy badanego środowiska miejskiego.
1.2. Przedstawienie genezy i przesłanek podjęcia rewitalizacji w mieście.
1.3. Określenie roli i statusu rewitalizacji w kontekście aktualnego stadium rozwojowego ośrodka miejskiego.

2. Cechy procesu rewitalizacji i ustaleń treści PR – ocena adekwatności użycia pojęcia *rewitalizacja.*

Celem badania jest określenie czy procesy nazywane rewitalizacją są nią w istocie, w jakim stopniu i dlaczego odbiegają od wzorcowego, pożądanego obrazu *rewitalizacji*, ujętego w przyjętej definicji tego pojęcia, a zakres tematyczny przewiduje, kolejno:

2.1. Charakterystykę i ocenę PR w odniesieniu do desygnatów pojęcia rewitalizacja.
2.2. Przedstawienie wybranych zrealizowanych (lub aktualnie wdrażanych) działań rewitalizacyjnych i ich charakterystyka w odniesieniu do desygnatów pojęcia *rewitalizacja.*

3. Metodyka, narzędzia i procedury zastosowane przy opracowaniu PR.

Celem badania jest charakterystyka praktyki planowania rewitalizacji i stosowanych metod opracowania PR, a zakres tematyczny jest następujący:

3.1. Charakterystyka metody prac nad PR i czynników implikujących wybór metody.
3.2. Przegląd narzędzi i technik zastosowanych przy pracach nad PR, ocena ich użyteczności.

3.3. Ocena przydatności wybranej metody pracy nad PR wobec uwarunkowań wynikających z funkcji obszaru/ów objętych programem i czynników powodujących występowania zjawiska kryzysu środowiska miejskiego.
3.4. Charakterystyka wpływu lokalnej społeczności na *rewitalizację* i zakresu jej współdziałania przy tworzeniu PR.

4. System wdrażania PR i ocena skuteczności rewitalizacji oraz jej oddziaływania w skali lokalnej i ponadlokalnej.

Celem jest charakterystyka metod prowadzenia procesu rewitalizacji i ocena ich skuteczności, zarysowanie kierunku analizy oddziaływania rewitalizacji na rozwój miasta, sub-regionu i regionu. Zakres tematyczny:

4.1. Przestawienie systemu wdrażania rewitalizacji w mieście.
4.2. Określenie stanu zaawansowania procesu rewitalizacji.
4.3. Przedstawienie ogólnej oceny oddziaływania rewitalizacji na rozwój obszaru, w którym jest wdrażany.
4.4. Dokonanie oceny skuteczności zastosowanych metod wdrażania.
4.5. Rozeznanie oddziaływania rewitalizacji na rozwój miasta, sub-regionu i regionu (województwa).

5. Relacje pomiędzy procesem rewitalizacji a działaniami miasta w wybranych kluczowych sferach funkcjonowania ośrodka miejskiego.

Celem ostatniego etapu badania jest określenie kształtujących skuteczność rewitalizacji sprzężeń (relacji przyczynowo skutkowych) pomiędzy tym procesem a zarządzaniem miastem. Zakres tematyczny obejmuje ocenę kluczowych sfer działania samorządu miasta:

5.1. Planowanie strategiczne zrównoważonego rozwoju miasta, ze szczególnym uwzględnieniem planowania przestrzennego.
5.2. Kreacja oblicza miasta w skali urbanistycznej i architektonicznej.
5.3. Mieszkalnictwo.
5.4. Ochrona dziedzictwa materialnego, duchowego i budowanie tożsamości lokalnej.
5.5. Rozwijanie przedsiębiorczości i podnoszenie poziomu aktywności ekonomicznej mieszkańców.
5.6. Zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu z życia społeczności miejskiej.
5.7. Zarządzanie nieruchomościami i innymi aktywami miasta.

Zadania badawcze i procedury.

Zadania badawcze w ramach pierwszego zagadnienia: Rola i status *rewitalizacji* w rozwoju miasta, w kontekście aktualnego stadium rozwojowego ośrodka miejskiego, jego wielkości i funkcji:

1. **Przedstawienie charakterystyki aktualnego stadium rozwojowego miasta**, w dwóch ujęciach:
   -na tle struktury i dynamiki rozwojowej wybranych, porównywalnych miast województwa lub sub-regionu,
   -na tle długofalowych celów rozwojowych miasta, zdefiniowanych w aktualnej strategii rozwoju.

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-analiza struktury osiedleńczej województwa,
-sformułowanie ogólnej charakterystyki badanego ośrodka miejskiego,
-dokonanie wyboru porównywalnych miast województwa lub sub-regionu,
-analiza i przedstawienie pozycji miasta w strukturze systemu osiedleńczego województwa i sub-regionu,
-analiza i przedstawienie kontekstu wewnętrznego rewitalizacji poprzez określenie przedmiotu oraz zakresu planowanych i prowadzonych działań pro-rozwojowych (w odniesieniu do takich zdiagnozowanych w Strategii Rozwoju Miasta problemów i zjawisk, które powinny implikować podjęcie przez władze miasta długofalowych interwencji, delimitowanych przestrzennie),
-synteza materiału badawczego i sformułowanie charakterystyki określonej w zadaniu.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-analiza statystyczna,
-analiza dokumentów,
-analiza porównawcza,
-monografia.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Strategia Rozwoju Województwa,
Strategia Rozwoju Sub-regionu,
Plan zagospodarowania przestrzennego województwa,
Strategia Rozwoju badanego miasta,
Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego badanego miasta,
Lokalny Plan Rozwoju,
Bazy danych GUS.

2. **Zbadanie przesłanek podjęcia rewitalizacji w mieście.**

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-zebranie informacji o genezie i przyczynach podjęcia rewitalizacji (decyzjach formalnych i uwarunkowaniach nieformalnych),
-analiza przyczyn podjęcia rewitalizacji,
-analiza i charakterystyka uwarunkowań wpływających na podjęcie rewitalizacji, w tym określenie znaczenia zjawisk kryzysowych (lub występowania obszarów w stanie kryzysu) dla podjęcia rewitalizacji,
-synteza materiału badawczego i sformułowanie oceny przyczyn podjęcia rewitalizacji.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-analiza dokumentów,
-metoda sondażowa – wywiad pogłębiony z pracownikami samorządu zaangażowanymi w prowadzenie rewitalizacji i urbanistami (miejska pracownia urbanistyczna, zespół autorski studium), liderami lokalnymi.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji (Lokalny Program Rewitalizacji/Miejski Program Rewitalizacji, odpowiednio do lokalnie przyjętego nazewnictwa),
Strategia Rozwoju badanego miasta,
Lokalna prasa,
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego badanego miasta,
Lokalny Plan Rozwoju,
Inne strategie (tzw. sektorowe), plany lub programy miejskie.

3. **Zebranie danych obrazujących cechy badanego ośrodka miejskiego i obszaru poddanego rewitalizacji oraz przedstawienie zestawu wskaźników.**

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-zebranie danych, agregacja w układzie dwuelementowym: miasto, obszar rewitalizacji[2]:

a) liczba mieszkańców ogółem (a także struktura ludności wg płci i wieku - przedprodukcyjny, produkcyjny, poprodukcyjny)

b) powierzchnia terenu ogółem

[2] Opcjonalnie, odpowiednio do innych potrzeb (diagnostyka, ustalenie lub weryfikacja obszarów rewitalizacji), użyteczna może być agregacja w układzie: miasto - dzielnice lub miasto - jednostki funkcjonalno-przestrzenne.

c) powierzchnia terenów zabudowanych

d) powierzchnia publicznie dostępnych terenów zielonych (parki, skwery)

e) liczba gospodarstw domowych

f) cena nabycia 1 m kw niemieszkalnej nieruchomości budynkowej miasta

g) ilość lokali mieszkalnych

h) przeciętna wartość 1m kw komunalnego lokalu mieszkalnego (wycena),

i) ilość przestępstw (zdarzeń przestępczych),

j) liczba bezrobotnych zarejestrowanych,

k) wartość wydatków budżetu miasta na inwestycje (wykonanie),

l) liczba osób korzystających z pomocy materialnej MOPR z powodu ubóstwa,

m) ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (ewidencja),

n) ilość zarejestrowanych pojazdów osobowych,

o) liczba mieszkańców z wyższym wykształceniem,

p) liczba podatników PIT,

q) wartość dochodów objętych PIT,

r) liczba podatników CIT,

s) wartość dochodów objętych CIT,

t) ilość udzielonych pozwoleń na budowę,

u) powierzchnia obiektów budowlanych oddanych do użytku,

w) długość sieci wodociągowej,

x) długość sieci kanalizacji sanitarnej,

y) ilość publicznych i niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej,

z) powierzchnia terenów objętych wpisem do wojewódzkiego rejestru zabytków.

-przedstawienie (obliczenie) wartości następujących wskaźników:

1.Gęstości zaludnienia i zabudowy: a/b, a/c, c/b

2.Poziomu cywilizacyjnego: x/w, a/g, w/c, x/c, e/g

3.Bezrobocia: co najmniej: j/a, k/a,

4.Zasobności mieszkańców i gospodarstw domowych: q/a, n/a, q/e, n/e

5.Ruchu budowlanego i inwestycji: t/b, u/t, c/b, k/a, k/b, h/g,

6.Jakości życia: a/y, a/d, o/a, i/a, l/a,

7.Przedsiębiorczości i aktywności ekonomicznej: m/a, (m+r)/a,

8.Intensywnośći sformalizowanej ochrony dziedzictwa materialnego: z/b,

9.Względnego wzrostu wartości majątku komunalnego: h/f.

Dane charakteryzują miasto i obszar rewitalizacji w czasie badania, powinny być zbierane poprzez kwestionariusz badawczy, którego struktura może uwzględnić również inne cele badawcze (np.: weryfikację/delimitację obszarów rewitalizacji).

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-analiza przestrzenna danych geo-kodowanych
-analiza wskaźnikowa
-analiza statystyczna

Wykorzystanie następujących źródeł:
dane administracyjne
baza danych PESEL
dane pozyskane z Urzędu Skarbowego
baza danych o mieście
zbiór danych zgromadzonych poprzez kwestionariusz badawczy

4. Określenie statusu rewitalizacji w kontekście aktualnego stadium rozwojowego ośrodka miejskiego

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-analiza funkcji rewitalizacji w działaniach pro-rozwojowych miasta i określenie znaczenia (statusu) rewitalizacji dla rozwoju badanego miasta, z wykorzystaniem informacji charakteryzyjacych formalne i nieformalne implikacje rewitalizacji
-określenie czynników kształtujących te relacje (może to być np. czynnik „skali" wynikający z proporcji pomiędzy wielkością miasta: małe/średnie/wielkie miasto, a przedmiotem rewitalizacji tj. obszarem poddawanym rewitalizacji: miasto/dzielnica/wybrane obszary/enklawy kryzysu środowiska miejskiego),
-określenie statusu PR w zbiorze znanych i stosowanych w mieście instrumentów rozwoju miasta,
-charakterystyka kryteriów doboru metod oddziaływania na procesy rozwojowe w mieście,
-synteza materiału i sformułowanie wniosków (pod kątem porównania wyników badań w kilku miastach, co na podstawie zestawienia relacji i czynników je kształtujących pozwolić powinno na podjęcie próby budowy typologii PR oraz predykcji skuteczności PR w danym mieście).

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-analiza dokumentów,
-metoda sondażowa – wywiad pogłębiony z pracownikami samorządu zaangażowanymi w prowadzenie rewitalizacji, burmistrzem/prezydentem, pracownikami samo-

rządu odpowiedzialnymi za planowanie rozwoju (planowanie strategiczne) oraz lokalnymi liderami i osobami opiniotwórczymi.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego badanego miasta,
Strategia rozwoju badanego miasta wraz z opracowaniami wykonawczymi (np. polityki miejskie, programy zadaniowe itp.),
Lokalne media (prasa, radio, telewizja),
Strona internetowa miasta i komercyjne portale miejskie.

Zadania badawcze w ramach zagadnienia: Cechy procesu rewitalizacji i ustaleń treści PR – ocena adekwatności użycia pojęcia *rewitalizacja:*

5. **Zbadanie czy cele, zamierzenia i planowany sposób realizacji PR odpowiadają desygnatom pojęcia rewitalizacja**

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-analiza treści PR pod kątem ujęcia i uwzględnienia desygnatów pojęcia rewitalizacja: kompleksowość, partycypacja społeczności lokalnej**,** duża kapitałochłonność, długotrwałość, dążenie do zrównoważonego rozwoju, synergia działań podmiotów publicznych i prywatnych, zintegrowane zarządzanie, koncentracja na obszarach dotkniętych kryzysem,
-ocena czy PR mieści się w zdefiniowanym polu badawczym tj. odpowiada definicji rewitalizacji,
-zebranie informacji na temat sposobu pojmowania i zakresu używania pojęcia *rewitalizacja* w mieście i analiza sposobu pojmowania tego pojęcia *w*śród mieszkańców i osób kluczowych dla realizacji PR,
-postawienie diagnozy dot. relacji pomiędzy sposobem pojmowania pojęcia rewitalizacji i znajomości wyróżników tej metody oddziaływania na rozwój miasta a praktyką rewitalizacji w mieście,
-synteza materiału i sformułowanie odpowiedzi na pytanie badawcze.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-analiza dokumentów,
-metoda sondażowa:
-wywiady pogłębione z pracownikami samorządu odpowiedzialnymi za przygotowanie PR i jego wdrożenie, pracownikami samorządu odpowiedzialnymi za planowanie rozwoju (planowanie strategiczne) i politykę informacyjną miasta,
-sondaż internetowy, poprzez zamieszczenie na stronie internetowej urzędu miasta kwestionariusza wyboru,
-metoda ekspercka.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,

Strona internetowa miasta, komercyjne lub tematyczne portale miejskie,
Materiały informacyjne miasta (np. biuletyny, prospekty) dotyczące PR.

6. **Zbadanie cech wybranych zrealizowanych (lub aktualnie wdrażanych) działań rewitalizacyjnych w zakresie ich zgodności z desygnatami pojęcia *rewitalizacja***

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-zebranie informacji na temat zrealizowanych (lub aktualnie wdrażanych) działań rewitalizacyjnych (jako *działania* należy rozumieć projekty – elementy składowe programu),
-dokonanie wyboru kilku działań o różnorodnym charakterze i przeprowadzenie analizy sposobu ich realizacji pod kątem uwzględnienia cech charakteryzujących rewitalizację (tj.: kompleksowość, partycypacja społeczności lokalnej, duża kapitałochłonność, długotrwałość, dążenie do zrównoważonego rozwoju, synergia działań podmiotów publicznych i prywatnych, zintegrowane zarządzanie, koncentracja na obszarach dotkniętych kryzysem) i sformułowanie wniosków,
-analiza porównawcza w odniesieniu do wniosków z innych zadań i przeprowadzenie oceny czy zachodzą rozbieżności pomiędzy „teorią" a „praktyką" rewitalizacji,
-synteza materiału, wskazanie tych desygnatów pojęcia rewitalizacja (tj. pożądanych cech procesu rewitalizacji), które nie występują w praktyce oraz sformułowanie wniosków diagnozujących przyczyny absencji.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-analiza dokumentów,
-analiza porównawcza,
-metoda sondażowa: kwerenda informacyjna na obszarze objętym PR, wywiad z kierownikami projektów (osobami odpowiedzialnymi za realizacje badanych działań), wywiady z osobami reprezentującymi grupy docelowe badanych działań.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Dokumentacja projektów przeprowadzonych w ramach PR.

Zadania badawcze w ramach zagadnienia: Metodyka, narzędzia i procedury zastosowane przy opracowaniu PR:

7. **Charakterystyka metody prac nad PR i czynników implikujących jej dobór**

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-przedstawienie zastosowanej metody opracowania PR,

-określenie uwarunkowań wyboru metody,
-analiza i charakterystyka kryteriów wyboru metody na tle lokalnie preferowanej praktyki planowania działań pro-rozwojowych,
-określenie źródła i rodzaju zewnętrznych uwarunkowań metodycznych i stopnia ich wpływu na sposób prac nad PR,
-ocena, w jakim stopniu wybór metody pracy nad PR wynikał z uwarunkowań zewnętrznych (znane przykłady *dobrych praktyk* krajowych i zagranicznych, różnorakie wytyczne, publikacje itp.) a w jakim był rezultatem lokalnej *kultury działania* i doświadczeń zebranych w trakcie planowania i realizacji innych przedsięwzięć miasta,
-synteza materiału badawczego - sformułowanie charakterystyki metody i przedstawienie przesłanek jej zastosowania.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka
-analiza dokumentów
-metoda sondażu: wywiady pogłębione z pracownikami samorządu uczestniczącymi w pracach nad PR, pracownikami podmiotów realizujących prace związane z przygotowaniem PR lub autorem (zespołem autorskim) programu.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Dokumentacja procesu prac nad PR.

8. Przegląd narzędzi i technik zastosowanych przy pracach nad PR, ocena ich użyteczności

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-zebranie informacji o narzędziach i technikach zastosowanych w pracach nad PR (np. badania opinii i sondaże, konkursy, techniki analityczne wykorzystujące GIS, itp.),
-określenie stopnia ich użyteczności dla przeprowadzonych prac,
-synteza materiału i sformułowanie ocena użyteczności zastosowanych narzędzi i technik dla programowania rewitalizacji.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-analiza dokumentów,
-metoda sondażu:
  -wywiady pogłębione z pracownikami samorządu uczestniczącymi w pracach nad PR,
  -wywiady z osobami uczestniczącymi w partycypacyjnych formach prac nad PR.

Wykorzystanie następujących źródeł:

Program Rewitalizacji,
Dokumentacja procesu prac nad PR,
Prasa lokalna.

9. **Zbadanie przydatności wybranej metody pracy nad PR wobec uwarunkowań wynikających z funkcji obszaru/ów objętych programem i czynników powodujących występowania zjawiska kryzysu środowiska miejskiego**

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-badanie i charakterystyka obszarów objętych rewitalizacją,
-określenie lokalnych czynników charakteryzujących zjawisko kryzysu środowiska miejskiego,
-analiza znaczenia czynników kształtujących dobór metody (procedur) prac nad PR zdefiniowanych w zadaniu 3.3.1 w odniesieniu do charakteru obszarów objętych PR (odniesieniem mogą być np. dominująca funkcja - dzielnice mieszkaniowe, tereny poprzemysłowych, zjawiska generujące kryzys – exodus mieszkańców, znacząca ilość tzw. pustostanów, położenie – centralne, peryferyjne itp.),
-synteza materiału i sformułowanie wniosków.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-analiza dokumentów,
-analiza statystyczna.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Strategia Rozwoju Miasta – część diagnostyczna,
Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego badanego miasta,
Studia i analizy delimitujące obszar/y rewitalizacji,
Baza danych systemu informacji o terenie lub inna miejska baza informacyjna.

10. **Zbadanie stopnia wpływu lokalnej społeczności na proces rewitalizacji, w tym określenie form współuczestnictwa w tworzeniu PR**

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:

-określenie i charakterystyka zastosowanych narzędzi budowania partycypacji społecznej, (np. „planowanie za pomocą rzecznika", „komórki planistyczne"[3]) przy pracach nad PR,
-analiza i ocena „głębokości" partycypacji społecznej we wdrażaniu programu, przewidzianej w PR (poinformowanie, konsultacja, współpraca
w planowaniu/programowaniu, podział odpowiedzialności- współdecydowanie
i współdziałanie w realizacji i modyfikacji programu),
-analiza i ocena stopnia oddziaływania społeczności lokalnej na rewitalizację w mieście.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-metoda sondażu:
-wywiady pogłębione z pracownikami samorządu uczestniczącymi w pracach nad PR,
-wywiady z osobami uczestniczącymi w partycypacyjnych formach prac nad PR
-sondaż internetowy, ankieta wśród mieszkańców, za pośrednictwem strony internetowej miasta (ewentualnie badanie opinii mieszkańców obszaru poddawanego rewitalizacji poprzez ankieterów)
-analiza dokumentów.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji
Dokumentacja procesu prac nad PR
Prasa lokalna
Opracowanie wyników sondażu (badania ankietowego)

Zadania badawcze w ramach zagadnienia: System wdrażania PR i ocena skuteczności rewitalizacji oraz jej oddziaływania w skali lokalnej i ponadlokalnej:

11. Przestawienie, charakterystyka i ocena systemu wdrażania rewitalizacji w mieście

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-charakterystyka ogólna systemu wdrażania rewitalizacji w oparciu o ustalenia PR,
-przedstawienie elementów decyzyjnych systemu wdrażania, ich funkcji, zależności i kompetencji,
-przegląd instrumentów dedykowanych wdrażaniu rewitalizacji (np. instrumenty organizacyjne, specjalne instrumenty pomocy finansowej, instrumenty prawne itp.),
-synteza materiału badawczego, sformułowanie oceny działania badanego systemu prowadzenia rewitalizacji w odniesieniu do funkcji i statusu rewitalizacji, zdiagnozowanych w zadaniu 3.1.3.

[3] Zastosowano określenia użyte w opracowaniu Wiencha [1991].

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-analiza dokumentów,
-metoda sondażu:
-wywiady pogłębione z pracownikami komórek (jednostek organizacyjnych), składających się na system wdrażania rewitalizacji

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji
Statut Miasta
Akty kierownictwa wewnętrznego
Akty prawa miejscowego
Lokalne media (prasa, radio, telewizja, internet)

12. Zbadanie i określenie stanu zaawansowania rewitalizacji

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-charakterystyka projektów (zamierzeń) PR, które zostały zrealizowane,
-charakterystyka projektów (zamierzeń) PR, których realizacja jest w toku,
-ustalenie przyczyn zaobserwowanej kolejności wdrażania projektów i analiza czynników kształtujących hierarchię lub sekwencję działań miasta w procesie rewitalizacji,
-analiza zaawansowania rewitalizacji,
- w ujęciu ilościowym, na podstawie zestawienia:
-ilości zrealizowanych projektów w odniesieniu do ogólnej liczby projek tów ujętych w PR,
-wartości rzeczowej projektów zrealizowanych w odniesieniu do ogól nych nakładów na realizację tego programu, prognozowanych w PR,
-wielkości (powierzchni) terenów objętych zrealizowanymi lub realizo wanymi projektami odniesieniu do ogólnej powierzchni obszaru objęte go programem
-w ujęciu ilościowym, na podstawie porównania wyjściowych wartości wskaź ników produktu i rezultatu, ustalonych w systemie monitorowania i ewaluacji PR[4] z aktualnymi wartościami tych wskaźników
- w ujęciu jakościowym, na podstawie:
-materiałów dokumentujących zmiany w fizjonomii obszaru poddawa nego rewitalizacji
-opinii mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych,
-zbadanie, które z zamierzeń PR są uznawane za najtrudniejsze do rea lizacji i jakie są tego przyczyny (określenie lokalnych (wewnętrznych) i zewnętrznych barier procesu rewitalizacji,
-zbadanie preferencji przedmiotowych (określenie, jakiego rodzaju cele realizuje większość wdrożonych projektów) i przedstawienie uwarunko wań kształtujących podejmowanie decyzji w procesie rewitalizacji,

[4] Dotyczy tych PR, które są Lokalnymi Programami Rewitalizacji, w rozumieniu różnych wytycznych adresowanych do tzw. beneficjentów pomocy finansowej Unii Europejskiej.

-synteza materiału i określenie stanu zaawansowania rewitalizacji w badanym mieście.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-analiza porównawcza,
-analiza wskaźnikowa,
-analiza fizjonomiczna, w zakresie ogólnym (ustalenie występowania zmian)
-monografia
-metoda sondażu:
-wywiady pogłębione z pracownikami samorządu bezpośrednio zaangażowanymi w realizację projektów ujętych w PR
-wywiady z mieszkańcami, przedsiębiorcami i reprezentantami organizacji pozarządowych (ewentualnie sondaż internetowy, poprzez kwestionariusz rozsyłany pocztą elektroniczną)
-elementy metody CIE (community impact evaluation - ocena oddziaływania na życie lokalnej społeczności).

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Informacje zebrane i usystematyzowane w ramach prac nad innymi zadaniami badawczymi,
Materiały dokumentujące stan wyjściowy obszaru objętego PR (fotografie, materiały kartograficzne, bazy danych),
Dokumentacja procesu realizacji PR,
Wieloletni Plan Inwestycyjny,
Akty prawa miejscowego,
Baza danych systemu informacji o terenie lub inna miejska baza informacyjna, albo dane z SAS.

13. Zbadanie i przedstawienie ogólnej oceny oddziaływania rewitalizacji na rozwój obszaru, w którym jest wdrażana.

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-analiza fizjonomiczna i charakterystyka zobserwowanych zmian zachodzących na obszarze poddanym rewitalizacji,
-analiza wskaźnikowa oddziaływania rewitalizacji, na podstawie porównania danych wyjściowych – parametrów charakteryzujących zjawiska kryzysu uwzględnionych w analizach prowadzących do delimitacji obszaru rewitalizacji – z aktualnymi ich wartościami (weryfikacja trendów poprzez odniesienie do analogicznej analizy w skali całego miasta),
-zbadanie opinii społeczności lokalnej,
-analiza wyników badania opinii,
-analiza przestrzenna rozmieszczenia zrealizowanych i aktualnie wdrażanych projektów PR,

-analiza przestrzenna znaczących a niezwiązanych z rewitalizacją projektów i przedsięwzięć w badanym obszarze (mogą to być np. działania sektora prywatnego i organizacji pozarządowych, nieprzewidziane w programie rewitalizacji),
-synteza wyników badań i sformułowanie ogólnej oceny oddziaływania rewitalizacji.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-analiza fizjonomiczna, na podstawie dokumentacji fotograficznej stanu początkowego i aktualnego, metodą ekspercka dla określenia kierunku i charakteru zmian w przestrzeni (np. modernizacja i remonty budynków, nowe budownictwo, poprawa estetyki, oznaki wandalizmu, wyburzenia, odmienne od poprzednich formy korzystania z przestrzeni publicznych itp.)
-metoda sondażowa:
- badanie przez ankieterów, w oparciu o kwestionariusz „5 pytań",
- minimalna próba:

150 – 250 osób zamieszkujących obszar rewitalizacji (odpowiednio do wielkości badanego miasta i liczby ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji)
40 podmiotów gospodarczych z siedzibą w obszarze rewitalizacji
5 organizacji pozarządowych, związków wyznaniowych, aktywnych na obszarze rewitalizacji

- kwestionariusz:

1.Zauważam zmiany zachodzące w tej części miasta - tak/nie

2.Uważam, że dostrzegalne zmiany w tej części miasta są efektem:
a/ogólnych zmian zachodzących w kraju
b/prywatnych inwestycji
c/zaplanowanych działań samorządu miasta
d/zapobiegliwości i gospodarności ludzi
e/zubożenia społeczeństwa
f/zaniedbania i kryzysu
g/wzrostu znaczenia dzielnicy w życiu miasta i korzystnej zmiany klimatu (nastawiena) wokół spraw istotnych dla jej rozwoju
(wskazanie 3 przyczyn charakteryzujących opinię respondenta)

3.Najwyraźniej odczuwam zmiany dotyczące:
a/ poziomu bezpieczeństwa
b/ stanu technicznego budynków
c/ estetyki przestrzeni publicznych i zieleni
d/dostępności usług
e/dostępności oferty kulturalnej i sportowej
f/ usprawnienia komunikacji
(wskazanie 3 przyczyn charakteryzujących opinię respondenta)

4.Sądzę, że ta część miasta ma dobre perspektywy rozwoju - tak/nie

5.Wiem, że ta część miasta jest poddawana rewitalizacji, poprzez wdrażanie specjalnego program - tak/nie

-analiza statystyczna wyników badań przeprowadzonych metodą sondażową,
-elementy metody CIE (community impact evaluation - ocena oddziaływania na życie lokalnej społeczności),
-analiza fizjonomiczna,
-metoda ekspercka.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Studia i analizy poprzedzające PR,
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego badanego miasta,
Materiały dokumentujące stan wyjściowy obszaru objętego PR (fotografie, materiały kartograficzne, bazy danych),
Baza danych systemu informacji o terenie lub inna miejska baza informacyjna,
Dane administracyjne z zasobu samorządu i administracji rządowe,j
Lokalna prasa.

14. Przeprowadzenie oceny skuteczności zastosowanych metod wdrażania PR

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-analiza przyjętego w PR systemu (metodyki) monitorowania i ewaluacji rewitalizacji,
-zestawienie i charakterystyka wskaźników ilościowych i jakościowych, przyjętych w mieście jako mierniki skuteczności PR,
-ocena tych mierników pod kątem wyodrębnienia kryteriów oceny skuteczności wdrażania tego programu, możliwych do zastosowania na zdiagnozowanym etapie zaawansowania rewitalizacji,
-analiza porównawcza wybranych mierników,
-zestawienie materiału badawczego i wniosków z innych zadań dla zbadania występowania zbieżności pomiędzy stanem zaawansowania PR a poziomem oddziaływania rewitalizacji,
-zebranie opinii na temat skuteczności systemu wdrażania i kierunków jego ewentualnych zmian,
-określenie czy i w jakim stopniu opinie na temat skuteczności wdrażania PR związane są z takimi wyróżnikami rewitalizacji jak kompleksowość czy synergia działań sektora publicznego i prywatnego,
-przeprowadzenie oceny eksperckiej i sformułowanie wniosków.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-analiza porównawcza
-metoda ekspercka
-metoda sondażu: wywiad pogłębiony z osobą/osobami zarządzającymi (kierującymi) PR.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Materiały dokumentujące zarządzanie (kierowanie) PR,

15. Rozeznanie oddziaływania rewitalizacji na rozwój miasta, subregionu i regionu

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:

-zestawienie danych charakteryzujących miasto i obszar rewitalizacji (parametry, które ustalono we wcześniejszych zadaniach badawczych), za trzy okresy:

-co najmniej 3 lata przed rozpoczęciem prac nad programem (tło=T),

-za ten rok, w którym zaplanowano/zdecydowano o przeprowadzeniu rewitalizacji (baza=B),

-na rok bieżący (zmiana=Z);

-przedstawienie kierunków (prognozy i trendy) zmian przewidywanych w Strategii Rozwoju Miasta wg jej ustaleń, poczynionych co najmniej 3 lata przed rozpoczęciem prac nad programem, predykcja na rok bieżący (wskazanie, jakie przewidywano zmiany do danego roku (roku badania), parametryzacja przewidywanych /oczekiwanych zmian, bez rewitalizacji = Zp)

-analiza danych , porównanie *Zp* i *Z*, w odniesieniu do tendencji określonych na podstawie porównania *T* z *B* i *Zp*,

-sformułowanie wniosków charakteryzujących oddziaływanie rewitalizacji na rozwój miasta

-zestawienie wskaźników ilościowych i jakościowych, przyjętych w mieście jako mierniki skuteczności PR- dla obszaru objętego programem i całego miasta, za co najmniej 5 lat,

-określenie dynamiki zmian, charakterystyka trendów w mieście i obszarze objętym rewitalizacją pod kątem wyodrębnienia kryteriów oceny oddziaływania tego programu na rozwój miasta (przykładowe kryterium: tempo korzystnych zmian, tj.większa dynamika zmian korzystnych w rewitalizowanym obszarze niż obserwowana dla całego miasta),

-zebranie opinii na temat oddziaływania programu rewitalizacji na rozwój miasta,

-analiza zebranego materiału i sformułowanie wniosków, w sposób pozalający na zderzenie obu ocen oddziaływania rewitalizacji, przeprowadzonych w oparciu o:

-parametry charakteryzujące miasto i obszar rewitalizacji

-wskaźniki ilościowe i jakościowe przyjęte w mieście jako mierniki skuteczności rewitalizacji,

-przedstawienie krytycznej analizy przydatności przyjętych w mieście wskaźników skuteczności rewitalizacji, sformułowanie rekomendacji,

-zbadanie czy program rewitalizacji prowadzony przez miasto znalazł odzwierciedlenie w ustaleniach odpowiednich opracowań planistycznych na poziomie subregionu i regionu,

-rozeznanie i charakterystyka oddziaływania programu rewitalizacji na decyzje samorządu powiatowego i wojewódzkiego (np. poprzez tworzenie lub udział w programach wspierających rewitalizację),

-przeprowadzenie analizy zgromadzonego materiału i sformułowanie wniosków zawierających ocenę ekspercką oddziaływania badanego procesu rewitalizacji w skali ponad-lokalnej,

-sformułowanie propozycje kierunków analizy oddziaływania rewitalizacji w skali lokalnej i ponad-lokalnej ze wskazaniem sugerowanych kryteriów oceny i wskaźników.

Zastosowanie następujących metod badawczych:

-analiza porównawcza
-analiza wskaźnikowa
-metoda ekspercka
-analiza dokumentów
-metoda sondażu: sondaż internetowy, za pośrednictwem strony www urzędu miasta, adresowany do mieszkańców spoza obszaru objętego rewitalizacją, wywiad pogłębiony z lokalnymi liderami i osobami opiniotwórczymi, wywiad pogłębiony z pracownikami samorządu powiatowego i wojewódzkiego, w tym wojewódzkiego biura planowania przestrzennego

Wykorzystanie następujących źródeł:
-dane zgromadzone w wyniku realizacji poprzednich zadań badawczych,
-opracowania analityczne dotyczące rozwoju regionalnej i sub-regionalnej struktury ośrodków miejskich,
-materiały wejściowe do aktualizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa (odpowiednio do badanego ośrodka - także opracowania dla OM, lub plan zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego)
-Bazy danych GUS [ewentualnie dane z SAS],
-Regionalny Program Operacyjny właściwego województwa,
-Program Rozwoju właściwego sub-regionu,
-Strategia Rozwoju właściwego powiatu.

Zadania badawcze w ramach zagadnienia: Relacje pomiędzy procesem rewitalizacji a działaniami miasta w wybranych sferach funkcjonowania ośrodka miejskiego.

16. Przedstawienie relacji pomiędzy rewitalizacją a strategicznym planowaniem zrównoważonego rozwoju miasta, ze szczególnym uwzględnieniem planowania przestrzennego

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-zbadanie, w jakim stopniu ustalenia PR są rezultatem planowania strategicznego,
-zbadanie wpływu podjęcia działań rewitalizacyjnych na sposób prowadzenia planowania strategicznego, tym planowania układu komunikacyjnego, transportu publicznego, pozostałej infrastruktury technicznej, infrastruktury społecznej, ochrony środowiska i gospodarki odpadami,
-zbadanie wpływu podjęcia działań rewitalizacyjnych na sposób prowadzenia planowania przestrzennego,
-zbadanie wpływu rewitalizacji na metodykę planowania przestrzennego,
-ocena wpływu zasad zabudowy i kształtowania zagospodarowania przestrzennego w MPZP dla terenów objętych PR na wdrażanie tego programu i jego skuteczność,
-określenie lokalnej hierarchii planowania i funkcji PR w systemie planowania rozwoju miasta (np. kierunkująca, koordynujący, operacyjna, wykonawcza),
-charakterystyka relacji w badanym zakresie.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-metoda sondażu: wywiad pogłębiony z osobami kluczowymi dla badanego pola relacji.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Akty prawa miejscowego lub akty kierownictwa wewnętrznego regulujące system planowania strategicznego w mieście,
Program Rewitalizacji,
Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla terenów objętych PR.

17. Zbadanie sprzężeń pomiędzy rewitalizacją a ochroną dziedzictwa materialnego, duchowego i wzmacnianiem tożsamości lokalnej

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-określenie wpływu problematyki (potrzeb) ochrony dziedzictwa materialnego i duchowego na podjęcie rewitalizacji i ustalenie celów PR,
-zbadanie, jakiego rodzaju działania skoncentrowane na ochronie dziedzictwa i budowaniu lokalnej tożsamości kulturowej są realizowane poprzez działania rewitalizacyjne,
-określenie, w jaki sposób rewitalizacja przyczynia się do ochrony dziedzictwa materialnego i duchowego miasta,
-zbadanie czy i w jakim stopniu realizacja działań rewitalizacyjnych stanowi dla lokalnej społeczności inspirację (motywację) do zaangażowania (współdziałania) w innych przedsięwzięciach mających na celu ochrony dziedzictwa materialnego i duchowego, kultywowanie lokalnych tradycji, zwyczajowych form zabudowy itp.
-charakterystyka relacji w badanym zakresie.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-metoda sondażu: wywiad pogłębiony z osobami kluczowymi dla badanego pola relacji.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji

18. Badanie relacji pomiędzy rewitalizacją a kreowaniem oblicza miasta w skali urbanistycznej i architektonicznej

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-zbadanie czy proces rewitalizacji wpływa na zwiększenie zapotrzebowania na twórcze rozwiązania projektowe i przedstawienie, w jaki sposób są wypełnianie (np. konkursy koncepcyjne, konkursy realizacyjne, warsztaty),

-określenie rodzaju i skali takich zaobserwowanych potrzeb i ich specyfiki (np.: przestrzenie publiczne, przekształcenia kwartałów mieszkalnych, adaptacja obiektów),
-charakterystyka relacji w badanym zakresie.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-metoda sondażu: wywiad pogłębiony z osobami kluczowymi dla badanego pola relacji.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Materiały dokumentujące proces wdrażania PR.

19. Zbadanie sprzężeń pomiędzy mieszkalnictwem i rewitalizacją

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-zbadania czy w PR ujęte zostały działania dot. mieszkalnictwa,
-określenie rodzaju tych zamierzeń i ich spójności z polityką mieszkaniową miasta,
-zbadanie w jaki sposób rewitalizacja implikuje zmiany w tej polityce, jakie rodzaju są to zmiany (czego dotyczą),
-zbadanie czy rewitalizacja ma wpływ na zwiększenie zainteresowani sektora prywatnego podejmowaniem inwestycji w sektorze mieszkaniowym w obszarze objętym PR,
-charakterystyka relacji w badanym zakresie.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-metoda sondażu: wywiad pogłębiony z osobami kluczowymi dla badanego pola relacji.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy,
Dane administracji architektoniczno-budowlanej.

20. Określenie relacji pomiędzy rewitalizacją a działaniami skoncentrowanymi na rozwijaniu przedsiębiorczości i podnoszenie poziomu aktywności ekonomicznej mieszkańców

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-zbadanie i określenie rodzaju (poprzez analizę celów) działań ujętych w PR i nakierowanych na zwiększenie aktywności ekonomicznej mieszkańców, tworzenie nowych miejsc pracy i wspieranie przedsiębiorczości,

-badanie tendencji w poziomie przedsiębiorczości (ilość podmiotów gospodarczych na 1000 Mieszkańców) i poziomie aktywności ekonomicznej mieszkańców (liczba pracujących na 1000 Mieszkańców) na obszarze rewitalizacji i w mieście,
-charakterystyka relacji w badanym zakresie.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-analiza porównawcza
-metoda ekspercka
-metoda sondażu: wywiad pogłębiony z osobami kluczowymi dla badanego pola relacji

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Lokalny Program Rozwoju,
Strategia rozwoju lokalnej przedsiębiorczości.

21. Zbadanie relacji pomiędzy procesem rewitalizacji a zarządzaniem aktywami miasta (w tym, nieruchomościami komunalnymi)

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-ogólna charakterystyka polityki właścicielskiej miasta (należy uwzględnić stan zaawansowania prywatyzacji zasobu mieszkaniowego, zasady sprzedaży i oddawania w dzierżawę nieruchomości gruntowych, a także zbadać istnienie związku tej polityki z decyzjami miasta dot. planowania przestrzennego),
-ogólna charakterystyka planu finansowego programu i określenie, w jakim stopniu planowanie finansowania rewitalizacji opiera się o fundusze publiczne (w tym dotacje z funduszy UE) a w jakim o kapitał prywatny,
-zbadanie i określenie tendencji (dynamiki zmian) w dochodach i wydatkach miasta, z uwzględnieniem wydatków na działania ujęte w PR,
-zebranie opinii na temat finansowej efektywności rewitalizacji,
-zbadanie czy i w jaki sposób miasto monitoruje stopień (proporcje) zaangażowania środków publicznych i prywatnych w realizację celów PR oraz przedstawienie charakterystyki rezultatów tego monitoringu (poziom zaangażowania kapitału prywatnego),
-przedstawieni tendencji w obrocie nieruchomościami komunalnymi na terenie objętym PR i charakterystyka zaobserwowanych sprzężeń,
-zbadanie relacji zamierzeń ujętych w PR i WPI, określenie czy występuje wpływ rezultatów rewitalizacji na ustalenia i kierunki zmian w WPI,
-charakterystyka relacji w badanym zakresie.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-analiza statystyczna,
-uproszczona analiza finansowa budżetu (za ostatnie 3 lata),
-metoda ekspercka,

-metoda sondażu: wywiad pogłębiony z osobami kluczowymi dla badanego pola relacji.

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Budżet miasta (wykonanie za 3 lata poprzedzające badanie),
Wieloletni Plan Inwestycyjny,

22. Określenie relacji pomiędzy procesem rewitalizacji a działaniami skoncentrowanymi na zapobieganiu marginalizacji, wykluczeniu z życia społeczności miejskiej i poprawie bezpieczeństwa

Procedura:

Wykonanie następujących kroków badawczych:
-zbadanie i charakterystyka odpowiednich działań zaplanowanych w PR,
-określenie w jakim stopniu proces rewitalizacji implikuje zakres i formę tych działań miasta, które dotyczą grup upośledzonych (np.: street-working, roboty publiczne, mieszkania chronione, spółdzielnie społeczne, programy prewencji uzależnień itp.),
-określenie w jaki stopniu proces rewitalizacji wpływa na działania miasta zwiększające poczucie bezpieczeństwa (reorganizacja przestrzeni publicznych, monitoring kamerami, program przeciwdziałania przestępczości wśród młodocianych, program przeciwdziałania przemocy w rodzinie itp.)
-określenie zjawisk społecznych mających decydujący wpływ na podjęcie rewitalizacji,
-charakterystyka relacji w badanym zakresie.

Zastosowanie następujących metod badawczych:
-metoda ekspercka,
-metoda sondażu: wywiad pogłębiony z osobami kluczowymi dla badanego pola relacji (Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie/Pomocy Społecznej, Miejski Rzecznik ds. Osób Niepełnosprawnych, Powiatowy Urząd Pracy, Policja, Straż Miejska).

Wykorzystanie następujących źródeł:
Program Rewitalizacji,
Miejska Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych,
Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi.

Organizacja prac badawczych i wskazówki do przeprowadzenia syntezy

Podstawowe elementy organizacji prac badawczych w miastach i współdziałania z samorządem lokalnym.

Zgodnie z paradygmatem metody CIE zakłada się, że badane miasto (jst) powinno mieć wpływ na rozszerzenie (ewentualnie dopełnienie) zakresu badania prowadzonego tą metodą. Zatem ostateczne określenie zakresu zadań, dla których procedury badawcze oparto o elementy tej metody, powinno nastąpić po szczegółowej analizie uwarunkowań społeczno-gospodarczych ośrodka miejskiego, w konsultacji z badanym miastem (jst).

Proponowany zakres i metoda badania, pozwalają na organizacji prac badawczych w 6 etapach:

Przygotowanie do przeprowadzenia badania i organizacja współpracy z miastem

Przeprowadzenie kwerendy, zapoznanie się z publicznie dostępnymi informacjami i materiałami dotyczącymi miasta i PR, zgromadzenie informacji statystycznych charakteryzujących miasto, zbudowanie odpowiedniego kontekstu analitycznego poprzez rozpoznanie uwarunkowań sub-regionalnymi i regionalnymi w ujęciu przestrzennym, historyczno-kulturowym, społeczno-gospodarczym, opracowanie szczegółowego planu i harmonogramu badań, kwestionariuszy badawczych i sondażowych. Organizacja współpracy z miastem polegać powinna na dobrym rozeznaniu lokalnych uwarunkowań organizacyjnych, udzieleniu wyjaśnień i informacji na temat celu i zakresu wszystkich 22 zadań badawczych, uzgodnieniu planu i harmonogramu badań, przekazaniu kwestionariuszy badawczych i sondażowych oraz ustaleniu zasad współpracy. Zasady te powinny precyzować formę i zakres udostępnienia materiałów i dokumentów, prowadzenia badań metoda sondażową oraz korzystania z baz danych.

W uzgodnieniu z miastem należy doprecyzować harmonogram prac, w tym terminy spotkań i wywiadów, a także ustalić listę interesariuszy i osób kluczowych.

2.Badania *in situ* (sesja pierwsza).

Zgromadzenie materiału badawczego dla 11 zadań, w ramach zagadnień:

-Rola i status *rewitalizacji* w rozwoju miasta, w kontekście aktualnego stadium rozwojowego ośrodka miejskiego, jego wielkości i funkcji.

-Cechy procesu rewitalizacji i ustaleń treści PR – ocena adekwatności użycia pojęcia *rewitalizacja*

-Metodyka, narzędzia i procedury zastosowane przy opracowaniu PR

(W czasie pobytu w badanym mieście dokonanie szczegółowych ustaleń merytorycznych i organizacyjnych dla drugiej sesji badań *in situ* oraz organizacja przeprowadzenia badania opinii)

3.Praca badawcza

Systematyka i analiza materiału badawczego zgodnie z procedurami badawczymi, opracowanie wyników i przygotowanie do drugiej sesji badań *in situ*.

4.Badania *in situ* (sesja druga)

Zgromadzenie materiału badawczego dla 11 zadań, w ramach zagadnień:

-System wdrażania PR i ocena skuteczności rewitalizacji

-Relacje pomiędzy procesem rewitalizacji a działaniami miasta w wybranych sferach funkcjonowania ośrodka miejskiego.

5. Praca badawcza

Systematyka i analiza materiału badawczego zgodnie z procedurami badawczymi.

Ocena wyników analizy materiału badawczego wszystkich zadań, przeprowadzenie syntezy badań, sformułowanie wniosków końcowych.

6.Opracowanie Raportu

Przygotowanie i redakcja materiałów oraz opracowanie roboczego tekstu Raportu, a następnie przeprowadzenie konsultacji syntezy badania i zakresu Raportu, wprowadzenie uzupełnień, poprawek, ostateczna redakcja i edycja Raportu (w wersji pełnej i skróconej).

Wskazówki do przeprowadzenia syntezy badania:

sposób przeprowadzenie syntezy powinien umożliwiać wyodrębnienie i opisanie tych cech badanego programu, które w wyniku zrealizowanych zadań badawczych zostały przebadane i ocenione jako pożądane dla procesu *rewitalizacji.*

Zakres formułowanych wniosków dla każdego z zadań badawczych powinien obejmować wnioski poznawcze jak i aplikacyjne. Systematyka wyników badań,

dla każdego z zagadnień badawczych przeprowadzona być powinna oddzielnie (odpowiednio do jego celu) i przedstawiona poprzez konfrontację wniosków poznawczych i aplikacyjnych.

Proponuję przeprowadzenie syntezy badania na drodze weryfikacji założenia, że badany proces rewitalizacji jest „prototypem wzorca/modelu rewitalizacji". Zestawienie wniosków poznawczych złożyć się powinno na pełny zbiór cech charakteryzujących ten prototyp, a wnioski aplikacyjne posłużą ocenie, które z nich należą do zbioru cech „modelowej *rewitalizacji*", a zatem mogą być powielane, replikowane w innych programach rewitalizacji.

Bibliografia

Asanowicz A.,2006, *Komputerowe narzędzia w rewitalizacji miasta* (w:) Problemy rewitalizacji w gospodarce przestrzennej XXI wieku, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania, Białystok.

Chmielewski J.M., 2007, *Lokalny Program Rewitalizacji-problemy wdrażania*, (w:) Rewitalizacja miast w Polsce. Pierwsze doświadczenia, Wydawnictwo Urbanista, Warszawa.

Broda M., Wańkowicz W., 2004, *Badania społeczne w zarządzaniu rewitalizacją*, (w:) Gospodarowanie przestrzenią w miastach, Kwartalnik, nr 3-4 Instytut Rozwoju Miast, Kraków.

Gałązka A., Jadach-Sepioła A., 2008, *Przegląd definicji i uporządkowanie pojęć stosowanych w literaturze i praktyce dla określenia różnych elementów i aspektów procesów rewitalizacji*, opracowanie dla projektu badawczego Nr PBZ-MNiSW-4/3/2006, SGH, Warszawa (maszynopis).

Grobler A., 2006, *Metodologia nauk*, wyd. Znak, Kraków.

Hemphill L., Berry J., McGreal S., 2004, *An Indicator-based Approach to Measuring Sustainable Urban Regeneration Performance: Part 1, Conceptual Foundations and Methodological Framework,* Urban Studies, Carfax Publishing, Vol. 41, No. 4, 725–755.

Hemphill L.,Berry J.,McGreal S.,2004, *An Indicator-based Approach to Measuring Sustainable Urban Regeneration Performance: Part 2, Empirical Evaluation and Case-study Analysis*, Urban Studies, Carfax Publishing, Vol. 41, No. 4, 757–772.

Jeżak J., 2004, *Rewitalizacja terenów miejskich w kontekście produktywności przestrzeni* (w:) Gospodarowanie przestrzenią w miastach, Kwartalnik, nr 3-4 Instytut Rozwoju Miast, Kraków.

Key indicators on living condtions in European Cities, 2004, Urban Audit, Directorate-General Regio, European Commission, Presse und Informationsamt, Frankfurt am Main,

Kotarbiński T., 1961, *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*, Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław - Warszawa – Kraków.

Lichfield N. ,1970, *Evaluation methodology of urban and regional plans: A review*, (in:) Regional Studies: The Journal of the Regional Studies Association, Volume 4, Number 2

Łangowski L., Podbrez L.,2007, *Charakterystyczne elementy procesu rewitalizacji w Poznaniu*, (w:) Rewitalizacja miast w Polsce. Pierwsze doświadczenia, Wydawnictwo Urbanista, Warszawa.

Marzęcki W., 2002, *Ciągłość kulturowa w kształtowaniu przestrzeni miejskiej charakterystyka i metoda oceny jakości i zmienności tej przestrzeni*, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Szczecińskiej, Szczecin.

Palicki S., 2007, *Metoda prospektywnej oceny następstw rewitalizacji obszarów miejskich*, praca doktorska, Akademia Ekonomiczna, Poznań.

Paszowski Z.W., 2007, *Badania naukowe procesów rewitalizacji miast w Polsce*, (w:) Przestrzeń i Forma - czasopismo naukowo-dydaktyczne, pod patronatem Polskiej Akademii Nauk Oddział w Gdańsku, nr 4, Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego Politechniki Szczecińskiej, Szczecin.

Runge Jerzy, 2006, *Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej - elementy metodologii wybrane narzędzia badawcze*, Wydawnictwo Uniwersytetu śląskiego, Katowice.

Sawicki P., 2003, *Metoda oceny jakości systemu transportowego z zastosowaniem teorii zbiorów przybliżonych*, praca doktorska, Politechnika Warszawska, Warszawa.

Tetmajer A.V., 2004, *Studium przypadku w badaniach procesów rewitalizacji*, (w:) Gospodarowanie przestrzenią w miastach, Kwartalnik, nr 3-4 Instytut Rozwoju Miast, Kraków.

Wiench J.,1991, *Metody i techniki konsultacji społecznych w planowaniu przestrzennym*, wyd. IGPiK, Warszawa

Working Paper No 8 b, 2002, The Mid Term Evaluation of Structural Fund Interventions – URBAN, The 2000-2006 Programming Period: Methodological working papers, Commission of the European Community, Brussels.

Topczewska T., Bartoszewicz D., Donimirska K., Siemieński W., 2004, *Rewitalizacja miejskich obszarów zdegradowanych w działaniach samorządów lokalnych*, synteza wyników badań, Zakład Planowania Przestrzennego IGPiM, Warszawa (maszynopis).

Transforming Landscapes. Recomendations based on three industrally disturbed landscapes In Europe, 2005, Materiał końcowy projektu REKULA „ Restructuring coltural landscapes", INTERREG III B CADSES, wydawnictwo IBA, Berlin.

Stan europejskich miast, 2007, Raport podsumowujący (wersja skrócona), Dyrekcja Generalna Polityki Regionalnej Komisji Europejskiej, Bruksela.

Wańkowicz W., 2007, *Plany Rewitalizacji- miejsce w systemie zarządzania miastem*, (w:) Rewitalizacja miast w Polsce. Pierwsze doświadczenia, Wydawnictwo Urbanista, Warszawa

ISBN 978-83-935289-0-5